

HAASTEET JA HOUKUTUKSET - TOIMITTAJIEN NÄKEMYKSIÄ TEKOÄLYSTÄ JOURNALISMISSA

Marilla Parhiala
Kandidaatintutkielma
Journalistiikka
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Marilla Parhiala	
Työn nimi Haasteet ja houkutukset – Toimittajien näkemyksiä tekoälystä journalismissa	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 26
Ohjaaja Mikko Villi	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tekoäly on saapunut uutishuoneisiin vauhdilla. Tekoälyn hyödyntämisen avulla toimittajien uskotaan jatkossa kykenevän työssään ennennäkemättömään nopeuteen ja tehokkuuteen. Edistystä varjosta kuitenkin nippu eettisiä ongelmia, jotka asettavat toimittajat pohtimaan, kuinka pitkälle voimme mennä tehokkuuden kustannuksella.</p> <p>Tässä tutkielmassa käsitellään toimittajien suhtautumista tekoälyn käyttöön journalistisessa työssä. Tutkielman tavoitteena on tarjota ymmärrystä siitä, millaisina toimittajat kokevat tekoälyn mahdollisuudet ja haasteet uutistyössä. Tutkielma pyrkiikin tarjoamaan myös mediataloilla katsauksen toimittajien kokemuksiin, joita voidaan hyödyntää esimerkiksi tekoälyn käyttöön liittyvien linjausten luomisessa ja muokkaamisessa.</p> <p>Tutkielman aineisto on kerätty esimerkkitapauksiin pohjautuvilla haastatteluilla, joissa toimittajia pyydettiin avaamaan näkemyksiään tekoälyn käytöstä ja sen vaikutuksista journalismiin. Aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla.</p> <p>Tutkielman tulokset osoittavat, että toimittajat suhtautuvat tekoälyyn monitahoisesti: samalla innostuneina sen mahdollisuuksista että huolestuneina sen eettisistä haasteista. Tutkimus antaa kuvan siitä, miten toimittajat asettavat tekoälyn osaksi omaa ammatillista identiteettiään sekä tasapainoilevat tekoälyn käytön ja journalistisen vastuun välillä.</p>	
Asiasanat Tekoäly, journalismi, journalistinen valta, etiikka, media, toimittajuus, läpinäkyvyys	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TEORIATAUSTA	3
	2.1 Tekoäly journalismissa	3
	2.2 Journalistinen valta	6
	2.3 Läpinäkyvyyden ristiriita.....	7
3	MENETELMÄT JA AINEISTO.....	9
	3.1 Aineiston kerääminen.....	9
	3.2 Laadullinen sisällönanalyysi	11
4	ANALYYSI	13
	4.1 Hyöty ja eettisyys: Tekoälyn rooli journalismissa	13
	4.2 Journalistinen valta ja vastuu tekoälyjournalismissa.....	17
	4.3 Läpinäkyvyys: Miten tekoälystä tulisi viestiä yleisöille?	19
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	24
	LÄHTEET	27
	LIITTEET.....	30
	Liite 1: Esimerkkitapaukset	30
	Liite 2: Tekoälyn hyödyntäminen tutkielmassa	32

1 JOHDANTO

Tekoäly on viime aikoina noussut merkittäväksi tekijäksi mediakentällä. Koneet eivät väsy ja ne voivat käsitellä massiivisia tietomääriä sekunneissa. Kun tekoäly keksii otsikoita tai jopa kirjoittaa juttuja salamannopeudella, löytävät toimittajat itsensä eettisten kysymysten sokkelosta. Millaisena he näkevät tekoälyn roolin journalistisessa työssä ja päätöksenteossa? Kysymys on ajankohtainen, sillä tekoäly on muokkaamassa mediakenttää monin eri tavoin. Vastauksen saaminen vaatii kuitenkin tekoälyn hyötyjen ja haasteiden punnitsemista monista eri näkökulmista. Kandidaatintutkielmani tavoitteena onkin syventyä tähän ilmiöön ja selvittää, miten toimittajat suhtautuvat tekoälyn hyödyntämiseen uutistyössä. Pyrin myös ymmärtämään, mihin heidän näkemyksensä pohjautuvat.

Kysymys ei kuitenkaan ole vain siitä, mitä tekoälyllä voi journalistisessa kontekstissa tehdä. On tärkeää pohtia myös sitä, mitä tekoälyllä saa tehdä. Kiinnostukseni kohdistuukin erityisesti toimittajien työetiikkaan ja siihen, miten tekoälyä on toimittajien mielestä eettistä hyödyntää ja millaiset asiat käyttötarkoituksen eettisyyttä määrittävät. Tässä tutkielmassa etsin vastauksia haastatteleamalla neljää toimittajaa heidän näkemyksistään tekoälyn käytöstä uutistyössä. Tutkimuksen yhteydessä toimittajat pääsivät haastamaan myös omaa ajatusmaailmaansa, kun heitä pyydettiin punnitsemaan tekoälyn roolia erilaisissa toimituksellisissa tehtävissä, kuten oikolukemisessa, otsikoinnissa ja jutun laatimisessa valmiiksi litteraatin pohjalta. Tapausesimerkkien avulla pyrin ymmärtämään, miten tekoälyä kannattaa uutistyössä toimittajien mielestä hyödyntää ja miksi.

Toimittajien kokemukset liittyvät keskeisesti myös siihen, tulisiko tekoälyn käyttö tuoda lukijoiden tietoon. Läpinäkyvyys on pitkään nähty tapana luoda luottamusta yleisöjen ja journalismin välillä. On kuitenkin syytä pohtia, toimiiko läpinäkyvyys tekoälyn kontekstissa itseään vastaan, koska yleisöt suhtautuvat tekoälyn hyödyntämiseen epäilevästi. Tämä

tutkimus antoi toimittajille mahdollisuuden pohtia läpinäkyvyyden roolia tekoälyjournalismissa. Lisäksi toimittajat pääsivät kertomaan näkemyksiään siitä, miten erilaiset tavat viestiä tekoälystä lukijoille palvelevat yleisöjä. Tämä on tärkeää, jotta läpinäkyvyyttä voidaan jatkossa hyödyntää tekoälyjournalismissa tavalla, joka on mielekäs ja riittävä niin journalistien kuin yleisöjenkin kannalta.

Kenen tulisi olla vastuussa tekoälyn hyödyntämisestä? Tätä on tärkeä pohtia, sillä emme vielä tiedä, millaisia vaikutuksia tekoälyllä voi olla toimittajien ammattikuntaan ja journalistisen median rooliin yhteiskunnassa. Tässä yhteydessä tulee nostaa esille myös mediatalojen rooli. Lieneekin syytä pohtia, kuinka suuri osa tekoälyn käyttämiseen liittyvästä vastuusta on tekoälyä hyödyntävällä toimittajalla itsellään ja toisaalta, miten mediatalot voivat parhaiten seistä toimittajiensa rinnalla. Yhtenä välineenä tässä voidaan nähdä toimitusten ohjeistukset ja linjaukset, joiden laatimista voidaan tällä ajanhetkellä pitää vielä hankalana, kun täyttää selvyyttä edes mahdollisista tekoälyn käyttötarkoituksista ei ole vielä saatavilla. Asian hankaluus ei kuitenkaan poista siihen liittyvää vastuuta.

Toimittajien näkemyksiä tekoälyn hyödyntämisen eettisyydestä on tutkittu vielä varsin vähän. Tätä on kuitenkin mielestäni tärkeä tutkia, sillä toimittajien näkemykset tekoälystä liittyvät laajempaan kysymykseen siitä, miten tekoälyn rooli kytkeytyy journalistiseen ammattiin. Koska tekoälyn hyödyntäminen uutistyössä on vasta alkutekijöissään, selkeitä tai pysyviä linjauksia sen käytöstä uutistyössä ei vielä ole. Toimittajia haastatteleamalla onkin mahdollista tuoda esiin uusia näkökulmia ja ajatuksia, jotka voivat auttaa mediataloja luomaan selkeämpiä toimituksellisia linjauksia tekoälyn käytöstä uutistyössä. Näin mediakentän toimijoiden on mahdollista ottaa ensiaskeleitaan tekoälyn mahdollisuuksien tarkemmassa tutkimisessa ja hyödyntämisessä.

2 TEORIATAUSTA

Tekoälyn jalansija journalismissa on jatkuvassa kasvussa. Mediaorganisaatiot ovat yhä kiinnostuneempia ja valmiimpia hyödyntämään tekoälyn tuoreen kehityksen tarjoamia mahdollisuuksia toimitustyössä. Tekoälyn hyödyntäminen journalismissa onkin monitahoinen ja jatkuvasti kehittyvä ilmiö, jota on syytä tarkastella monista erilaisista näkökulmista. Koska tutkielmani käsittelee nimenomaan journalistien itsensä näkemyksiä tekoälyn hyödyntämisestä journalistisessa kontekstissa, keskeisessä roolissa ovat tekoälyn käytännön sovellukset uutistyydyssä, mutta myös journalistinen etiikka ja siihen keskeisesti liittyvät käsitteet, kuten mielekkyys, vastuu, luottamus ja läpinäkyvyys.

Tässä luvussa tarkastelen, miten tekoälyä on hyödynnetty ja miten sitä voitaisiin tulevaisuudessa hyödyntää journalistisessa työssä. Tämän lisäksi paneudun tekoälyn käyttämisen eettisiin kysymyksiin journalistisessa työssä ja arvioin toimittajien vastuuta tekoälyn käyttämisen mahdollisista seurauksista. Käsitteelen myös tekoälyyn kohdistettua kritiikkiä, jota voidaan pitää tämän tutkielman kontekstissa relevanttina. Lisäksi käyn läpi lukijoiden tekoälyn generoimiin uutisiin kohdistamia odotuksia ja sitä, miten nämä odotukset eroavat perinteisestä journalismista. Pohdin myös sitä, miten tekoälyn käyttö voi vaikuttaa journalistiseen valtaan sekä yleisöjen luottamukseen mediaan.

2.1 Tekoäly journalismissa

Tekoälyllä voidaan tarkoittaa laajasti erilaisiin älykkäisiin toimintoihin kykeneviä koneita tai ohjelmia (Hoffmann 2022). Monille tuttuja esimerkkejä tekoälyn hyödyntämisestä voivat olla esimerkiksi ChatGPT, kuvan- tai puheentunnistukseen liittyvät järjestelmät, hakukoneet ja sosiaalisen median algoritmien ohjaamat suositusjärjestelmät. Tekoälyä voidaan hyödyntää

myös journalismissa, ja sen avulla onkin mahdollista automatisoida journalistisia prosesseja (Marconi 2020, 28–51). Tällä viitataan tekoälyn kykyyn tuottaa muun muassa uutisia, raportteja ja muita tekstipohjaisia sisältöjä ilman ihmistoimittajien aktiivista osallistumista. Tämä on vaikuttanut journalistiseen työhön monin tavoin, mikä vaatii myös toimittajilta nopeaa sopeutumista muuttuviin mahdollisuuksiin, joita teknologia on tuonut tullessaan (Marconi 2020, 51–53).

Vaikka teknologian kehitys on nostanut tekoälyn mahdollisuudet suuremman yleisön tietoisuuteen vasta viime aikoina, tekoälyä on tutkittu ja kehitetty jo kymmeniä vuosia. Aiemmassa tutkimuksessa tekoälyä hyödyntävään journalismiin on viitattu muun muassa automaatiojournalismina, algoritmisena journalismina, robottijournalismina ja uutisbotteina (esim. Graefe ym. 2018, Dörr 2016, Montal & Reich 2017). Tässä kandidaatintutkielmassa käsitellään monenlaisia koneoppimista tai algoritmeja sisältäviä kokonaisuuksia, joita on mahdollista hyödyntää toimitusympäristössä. Selkeyden vuoksi kaikkiin näihin järjestelmiin viitataan tässä tutkielmassa yksinkertaisesti tekoälynä ja niitä hyödyntäviin journalistisiin prosesseihin viitataan tekoälyjournalismina.

Journalistisessa työssä on ollut jo jonkin aikaa mahdollista hyödyntää tekoälyä. Tästä huolimatta toimittajat epäilevät tekoälyn kykyä tuottaa laadukasta journalismia, kun jutun näkökulma vaatii luovuutta tai monitahoisten ilmiöiden ymmärtämistä (Thurman ym. 2017). Journalistit myös suhtautuvat tekoälyn avulla tuotetun journalismin luotettavuuteen epäilevästi (van der Kaa & Kraemer 2014). Tekoälyn avulla tuotettua journalismia voidaan kuitenkin jo pitää kilpailukykyisenä vaihtoehtona ihmisten tuottamalle journalismille ainakin, mikäli saatavilla on luotettavaa ja jäsenneltä dataa (Graefe ym. 2018). Kohdatessaan tällaiseen dataan pohjautuvia journalistisia tekstejä lukija ei kykene erottamaan ihmisen ja tekoälyn tuottamia tekstejä toisistaan, ainakaan täydellä varmuudella (van der Kaa & Kraemer 2014, Graefe ym. 2018).

Tekoälyn yhtenä lupaavimpana kehityskulkuna pidetään mahdollisuutta, että journalistit voisivat jatkossa keskittyä ihmislähtöisempään tai tutkivampaan journalismiin, kun tekoäly hoitaisi kaikki yksikertaiset tehtävät. Ogbeborin ja Carterin (2021) mukaan journalistit vaikuttavatkin suhtautuvan tekoälyn hyödyntämiseen uutistyössä varsin avoimesti. Toimittajat näkevät, että uutta teknologiaa aletaan tulevaisuudessa käyttää journalismissa yhä enemmän, mikä voi merkitä yleisöille saatavilla olevan tiedon syvyyttä, tarkkuutta ja ajankohtaisuutta (Thurman ym. 2017). Toisaalta journalistit pelkäävät, että tekoälyn tuomat

muutokset ovat uhka journalistisille ammattilaisille (Linden 2017). Huoli on ymmärrettävä, mikäli tekoäly osoittautuu ihmistoimittajia tehokkaammaksi ja halvemmaksi tavaksi tuottaa luotettavaa journalismia.

Tekoälyn ajatellaan mahdollistavan aiempaa tehokkaamman uutistuotannon (Ogbebor & Carter 2021), mutta samalla sen käyttö herättää keskustelua eettisistä kysymyksistä, kuten vastuullisuudesta ja mahdollisista vaikutuksista journalistiseen laatuun (esim. Diakopulos & Koliska 2017, Dörr & Holnbuchner 2017). Journalistisella etiikalla viitataan tässä tutkielmassa journalistisen ammatin eettisiin periaatteisiin ja sääntöihin, jotka ohjaavat toimittajien käytöstä ja päätöksentekoa työssään. Journalistinen etiikka pyrkii varmistamaan, että journalistinen työ palvelee yleistä etua oikeudenmukaisella ja eettisellä tavalla.

Vaikka journalistisen etiikan tavoitteena on palvella yleistä etua, journalistisen ammattikunnan ulkopuolinen yhteisö on vain harvoin osa journalististen eettisten linjausten laadintaa, soveltamista tai muokkaamista (Glasser & Ettema 2008). Tätä voidaan tekoälyn kontekstissa pitää ongelmallisena, sillä yleisön ja journalistien kokemukset ja toiveet tekoälyn hyödyntämisestä voivat poiketa toisistaan merkittävästi. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä huomata, että vaikka journalistinen etiikka pohjautuukin pitkälti journalistin ohjeisiin sekä lainsäädäntöön, se on viime kädessä riippuvainen toimittajasta itsestään. Tämä on nähtävissä esimerkiksi siitä, että käytännössä toimittajat pohjaavat usein eettisiksi mielletty päätöksensä pitkälti terveeseen järkeen (Glasser & Ettema 2008).

Terve järki on kuitenkin aina tilanne- ja toimintasidonnaista, sillä terveellä järjellä viitataan ajatusketjuun, jonka avulla ihminen perustelee toimintaansa ja valintojaan tietynlaisessa tilanteessa. Voidaan kuitenkin ajatella, että terveen järjen avulla on mahdollista luoda eettisiä toiminnan normeja. (Glasser & Ettema 2008.) Toisin sanoen toimittajan henkilökohtainen kokemus journalistisesta etiikasta voi olla hyvin joustavaa ja tapauskohtaista. Journalistisessa etiikassa keskeistä onkin se, kuka vastuun kantaa (Glasser & Ettema 2008). Omalla nimellään kirjoittava toimittaja on osaltaan vastuussa jutustaan, vaikka oikeudellisessa vastuussa on lähtökohtaisesti julkaisun vastaava päätoimittaja. Tekoälyä hyödyntävässä journalismissa vastuuta ei voi vierittää yksittäisen tahon harteille, sillä etiikan kannalta merkittäviä toimijoita ovat niin tekoälyn käyttäjät kuin sen kehittäjätkin (Orr & Davis 2020).

2.2 Journalistinen valta

Tekoälyjournalismia on kritisoitu muun muassa siksi, että se saattaa johtaa mediaorganisaatioiden arvojen, tavoitteiden ja standardien muutokseen, minkä vaikutusta journalismille voidaan pitää epäselvänä (Ogbebor & Carter 2021). Onkin syytä pohtia, pitäisikö linjauksia tekoälyn hyödyntämisestä tehdä organisaatiotasolla. Tämä lienee sitä enemmän tarpeen, mitä enemmän lopullinen vastuu tekoälyn generoiman materiaalin luotettavuudesta on medially. Jos päävastuussa on tekoälyä työssään hyödyntävä toimittaja, tällöin voitaisiin ajatella, että toimittajalla on myös valta hyödyntää tekoälyä vapaammin. Tekoölyyn liittyviä linjauksia suunniteltaessa lähestymistavan tulisi kuitenkin olla kriittinen, ja käyttötarkoitusten mahdollisia vaikutuksia tulisi punnita monelta eri kantilta (Ogbebor & Carter 2021).

Tämän tutkielman kontekstissa journalistista valtaa käsitellään erityisesti näkymättömistä eli journalismin tuotantoon liittyvistä näkökulmista. Valinta perustuu siihen, että näkymättömiin vaiheisiin liittyy paljon journalistista päätöksentekoa (Karlsson 2011). Tekoälyn eettisen hyödyntämisen näkökulmasta nämä vaiheet ovatkin keskiössä, sillä esimerkiksi Journalistin ohjeissa todetaan, että journalistista päätösvaltaa ei saa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille. Teknologiayrityksillä on kuitenkin jo nyt merkittävä rooli mediatalojen arjessa ja prosesseissa (Simon 2022). Huomattavaa on, että tekoälyn hyödyntäminen journalismissa asettaa uutismediat ja journalistit eräänlaiseen riippuvuussuhteeseen algoritmien ja näin ollen myös tekoälyä kehittävien toimijoiden kanssa (Ogbebor & Carter 2021, Orr & Davis 2020, Simon 2022).

Voidaan pitää mahdollisena, että tulevaisuudessa yhä suurempi osa journalistisesta vallasta saattaa valua teknologia-alan toimijoille (Dörr & Hollnbuchner 2017). Tällaista muutosta journalistisen vallan jakautumisessa on pidettävä huomattavana, sillä aikaisemmin vastuu journalistisiin prosesseihin sisältyvien eettisten päätösten tekemisestä on ollut yksin ihmistoimittajilla. Journalismin eettisen kentän jännitteet ovatkin kiristyneet, kun tekoäly on alkanut hakea paikkaansa uutistyön arjessa (Paik 2023). Vallan ja vastuun näkökulmasta lieneekin syytä kiinnittää yhä enemmän huomiota siihen, miten teknologia-alan toimijoiden ja journalistien välinen valta-asetelma muuttuu tekoälyn käytön lisääntymisen myötä (Dörr & Hollnbuchner 2017, Paik 2023).

Journalistisen vallan jakautumisessa voi tapahtua muutoksia esimerkiksi silloin, jos tekoälystä tulee kiinteä osa toimitusten infrastruktuuria, esimerkiksi datan käsittelyä ja keräämistä, ohjelmistoa tai laitteistoa. Tätä voidaan pitää eräänlaisena rakenteellisena riippuvuussuhteena, jollaisen syntymistä voidaan pitää uhkana journalistiselle riippumattomuudelle. (Simon 2022.) Tässä yhteydessä on syytä huomioida myös, että tekoäly perustuu lähtökohtaisesti dataan, joka lähes poikkeuksetta ihmisten tuottamaa ja sisältää näin ollen aina vääristymää. Datan tasapuolisuuteen ja luotettavuuteen liittyvät ongelmat tulisi aina tuoda selkeästi ilmi yleisölle, jotta tekoälyjournalismia voitaisiin pitää yleisölleen hyödyllisenä ja journalistiselle arvomaailmalle uskollisena. (Diakopoulos & Koliska 2017.)

2.3 Läpinäkyvyyden ristiriita

Läpinäkyvyys on vakiinnuttanut paikkaansa yhtenä journalistisen etiikan keskeisimmistä tai jopa tärkeimmistä käsitteistä (Vos & Craft 2017, Diakopoulos & Koliska 2017). Journalismin kontekstissa läpinäkyvyydellä viitataan muun muassa avoimuuteen journalistisista päätöksistä ja prosesseista, jotta yleisöllä on mahdollisuus arvioida lähteen luotettavuutta (Vos & Craft 2017). Läpinäkyvyyden käsite liittyy keskeisesti myös siihen, kuinka tarkasti tekoälyn käytöstä raportoidaan uutisjuttujen yhteydessä. Nykyjournalismissa avoimuutta pidetään tärkeänä, mutta tekoälyn kontekstissa läpinäkyvyys tuo mukanaan monenlaisia ongelmia.

Alan tutkimuskirjallisuudessa läpinäkyvyyden yhdeksi tavoitteeksi on noussut luottamuksen edistäminen journalismia ja journalistista työtä kohtaan. Tekoälyn ja läpinäkyvyyden roolit mediakentällä eivät kuitenkaan ole kasvaneet samassa suhteessa, eikä tekoälyn käytön ympärille ei ole muodostunut selkeitä läpinäkyvyyden standardeja (Diakopoulos & Koliska 2017.) Lisäksi on huomattava, että tietoa tekoälyn hyödyntämisestä voi olla hankala tarjota yleisölle sellaisessa muodossa, joka olisi samaan aikaan sekä kattavaa että yleistajuisesti ymmärrettävää (Diakopoulos & Koliska 2017).

Läpinäkyvyyden on kuitenkin nähty toimivan myös tavoitteitaan vastaan (Vos & Craft 2017). Tekoälyn kontekstissa tämä liittyy siihen, että lukijat arvottavat ihmistoimittajan ja tekoälyn kirjoittamia uutisia eri tavalla. Graefe ja kollegat (2018) toteavat ihmisten suhtautuvan uutisjuttuun kriittisemmin ja suuremmalla epäluottamuksella, mikäli he luulevat sen olevan tekoälyn kirjoittama. Lukijat siis arvostavat toimittajien tuottamia uutisia enemmän kuin tekoälyn, mikä vaikuttaa heidän mielipiteeseensä uutisen laadusta. Tekoälyn hyödyntäminen

uutistyössä saattaakin näin ollen yleisöjen mielestä laskea journalismin uskottavuutta, mikäli sen hyödyntäminen tehdään läpinäkyvästi. Tässä mielessä lieneekin hyvä pohtia, täyttääkö läpinäkyvyys tavoitteensa, mikäli se heikentää yleisön luottamusta.

Toisaalta voidaan ajatella, että läpinäkyvyys voi pitkällä aikavälillä normalisoida uusia käytäntöjä. Toisin sanoen läpinäkyvyys saattaa auttaa yleisöjä hyväksymään tekoälyn osaksi journalistista tuotantoprosessia, jolloin tekoälyn kohdistuva epäluottamus voisi olla vain ohimenevä ilmiö. Lisäksi Graefen ja kollegoiden (2018) tutkimuksessa huomattiin, että yleisö arvioi tekoälyn tuottaman uutistekstiä hieman luotettavammaksi kuin ihmisen tuottaman, kun yleisö ei ole tietoinen tekoälyn roolista ja juttu pohjautuu selkeästi jäsenneltävään dataan. On kuitenkin huomioitava, että yleisö kokee ihmisen tuottaman uutistekstin lukemisen miellyttävämmäksi. Toisaalta tekoälyn kyky tuottaa vakuuttavaa tekstiä kehittyy jatkuvasti, mutta ihmistoimittajien kyvyissä tuskin tapahtuu ainakaan vastaavan kokoluokan muutoksia. (Graefe ym. 2018.)

Tällä hetkellä ei ole olemassa selkeitä tai ainakaan pysyviä linjauksia siitä, millainen rooli tekoälyllä journalismissa loppujen lopuksi on. Vastuun jakautumisen ja läpinäkyvyyden kannalta olisi kuitenkin tärkeää määrittää, voidaanko tekoälyä pitää toimituksellisena työkaluna vai jonain toimittajaan rinnastettavana yksikkönä. Tästä näkökulmasta on relevanttia pohtia myös sitä, miten ja milloin toimittajan nimi on esillä jutussa, jossa on hyödynnetty tekoälyä. Toimituksellisia työkaluja harvoin eritellään tekstissä, mutta toisaalta journalististen prosessien läpinäkyvyyden merkitystä korostetaan jatkuvasti enemmän.

3 MENETELMÄT JA AINEISTO

Tutkiakseni toimittajien suhtautumista tekoölyyn haastattelin neljää toimittaja heidän mielipiteistään haastattelussa kuvattuihin tekoölyn hyödyntämistä käsitteleviin esimerkkitapauksiin. Haastatteluissa keräämäni aineiston analysoin laadullisen sisällönanalyysin avulla. Ensimmäisessä alaluvussa kuvaan haastatteluprosessia ja avaan aineiston keräämiseen vaikuttaneita valintoja. Toisessa alaluvussa kuvaan tarkemmin valitsemaani aineiston analyysimenetelmää ja perustelen, miksi juuri se soveltui keräämäni aineiston analyysimenetelmäksi.

Toimittajien haastattelujen perusteella pyrin tässä tutkielmassa etsimään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1. Millaiset tekoölyn käyttömahdollisuudet toimittajat kokevat mielekkäinä ja eettisinä journalistisen työn kontekstissa?*
- 2. Miten tekoölyn hyödyntäminen journalistisessa voi vaikuttaa toimittajien mielestä journalistisen vallan jakautumiseen?*
- 3. Miksi ja miten tekoölyn hyödyntämisestä juttuprosesseissa pitäisi toimittajien mielestä viestiä yleisöille?*

3.1 Aineiston kerääminen

Tutkielmaani varten haastattelin neljää Ylen toimittajaa. Jokainen haastattelu oli noin tunnin mittainen. Haastatteluissa toimittajia pyydettiin kuvailemaan ja selittämään näkemyksistään siitä, mihin heidän mielestään tekoölyä sopii uutistyössä käyttää ja miksi. Haastattelut toteutettiin marraskuun 2023 aikana. Valitsin haastateltaviksi nimenomaan Ylen toimittajia,

sillä Yleä voidaan pitää suomalaisella mediakentällä tekoälyn hyödyntämisessä tietynlaisena edelläkävijänä. Yle esimerkiksi tiedotti lokakuussa 2023 laatineensa ja ottaneensa käyttöön vastuullisen tekoälyn periaatteet. Tekoäly lieneekin todennäköisesti ainakin hieman tutumpi Ylellä työskenteleville toimittajille kuin monien muiden mediatalojen toimittajille. Tämä mahdollisti sen, että pääsin haastatteluissani pelkkiä ennakkokäsityksiä pidemmälle, kun osa haastateltavista oli jo kokeillut tekoälyn hyödyntämistä uutistyössä. Haastattelut olivat puolistrukturoituja, sillä aiheeseen liittyi paljon eettistä pohdintaa ja myös tietynlaista vertailua.

Koska tekoäly ei ole kaikille toimittajille tuttu työkalu, haastattelukysymykset pohjautuivat keksittyihin esimerkkitapauksiin. Esimerkkitapauksia oli yhteensä 20 ja ne löytyvät tämän tutkielman lopusta liitteenä. Hyödynsin esimerkkitapausten ideoinnissa tekoälyä, mistä kerron tarkemmin tutkielman liitteessä. Haastatteluissa toimittajia pyydettiin kuvailemaan ajatuksiaan ja tunteuksiaan siitä, miten tekoälyä oli esimerkkitapauksessa käytetty. Lisäksi toimittajia pyydettiin kertomaan, käyttäisivätkö he itse tekoälyä kuvatulla tavalla, miten tekoälyn rooli merkittäisiin juttuun ja miten toimittajan rooli merkittäisiin juttuun. Toimittajia pyydettiin myös kuvailemaan suhtautumistaan tekoölyyn journalistisessa kontekstissa, kertomaan omasta työstään ja avaamaan näkemyksiään tekoälyn käyttöön liittyvistä toimituksellisista linjauksista.

Esimerkkitapaukset antoivat toimittajille mahdollisuuden arvioida ja vertailla erilaisia tilanteita keskenään. Konkreettisten tapausesimerkkien avulla toimittajat saivat tilaisuuden hahmottaa, miten tekoälyä voitaisiin soveltaa heidän päivittäisessä työssään. Tämä saattoi auttaa heitä jäsentämään näkemyksiään tekoälyn roolista journalistisessa päätöksenteossa, jolloin he näin ollen saattoivat kyetä ymmärtämään myös omia näkemyksiään aiempaa paremmin. Lisäksi esimerkkitapaukset mahdollistivat sen, että myös tekoälyn kanssa kokemattomammat toimittajat kykenivät avaamaan ajatuksiaan ilman, että heidän omat taitonsa ja valmiutensa olivat rajoittavia tekijöitä. Näin ollen tämä lähestymistapa ei siis vain edistänyt ammatillista keskustelua, vaan myös madalsi kynnystä osallistua siihen. Lisäksi se mahdollisti toimittajien eettisten arvojen tarkastelun, kun toimittajat pääsivät haastatteluissa perustelemaan, miksi he toimisivat tietynlaisessa tilanteessa tietyllä tavalla.

Tapausesimerkkien laatimisessa pyrin siihen, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin toimittajien arkea, jotta saisin niiden avulla mahdollisimman hyvän kuvan toimittajien journalistisesta päätöksenteosta. Karlssonin (2011) mukaan perinteinen journalistinen

prosessi voidaan jaotella kahteen päävaiheeseen: yleisölle näkymättömään (backstage) ja näkyvään (frontstage). Yleisölle näkyvä vaihe käsittää valmiin uutisen, joka esitetään lukijoille tai katsojille. Se on lopputulos, jonka yleisö näkee ja kokee. Yleisölle näkymätön vaihe puolestaan koostuu monista taustaprosesseista, kuten tiedon keräämisestä, haastatteluista, valmistelutyöstä ja kirjoittamisesta. (Karlsson 2011.) Nämä yleisölle näkymättömät vaiheet ovat olennainen osa journalistista työtä, vaikka ne eivät suoraan näy tai välity yleisölle. Tekoälyllä on kuitenkin mahdollista vaikuttaa kumpaankin vaiheeseen.

Tässä tutkielmassa keskitytään erityisesti journalistisen prosessin yleisölle näkymättömiin vaiheisiin, minkä huomioin myös esimerkkitapausten laatimisessa. Valinta perustuu siihen, että tässä tutkielmassa paneudutaan toimittajien näkemyksiin omasta työstään, ei niinkään yleisön kokemukseen journalismista. Yleisölle näkymättömät vaiheet ovat journalistisen päätöksenteon ydin, missä toimittajat muokkaavat ja käsittelevät tietoa ennen sen julkaisemista (Karlsson 2011). Tekoälyn vaikutus näihin vaiheisiin voi kuitenkin olla yleisölle huomaamatonta. Tekoälyn rooli näissä journalistisen prosessin vaiheissa herättääkin monenlaisia kysymyksiä liittyen eettisiin harkintoihin, vastuullisuuteen ja toimittajien ammatilliseen autonomiaan.

3.2 Laadullinen sisällönanalyysi

Aineiston analysoinnin tavoite on jäsentää tutkimusaineisto tiiviiseen, mutta sitä totuudenmukaisesti kuvaavaan muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Valitsinkin aineistoni analyysimenetelmäksi laadullisen sisällönanalyysin, sillä se mahdollistaa keskittymisen merkityksiin ja syventymisen yksittäisten toimittajien kokemuksiin. Tarkoituksena on tarjota monipuolisia näkökulmia sen sijaan, että keskityttäisiin vertailemaan, miten yleisiä yksittäiset näkemykset joukossa ovat. Tämä on laadullisessa sisällönanalyysissä mahdollista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Lisäksi laadullinen sisällönanalyysi hyvin monenlaisen aineiston analysointiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117), minkä vuoksi se oli myös haastatteluaineistoni näkökulmasta sopiva analyysimenetelmä.

Käytin analyysissä aineistolähtöistä lähestymistapaa. Aineistolähtöisessä laadullisessa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineiston perusteella ilman, että niitä olisi etukäteen ennen aineistoon perehtymistä päätetty (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108). Tästä johtuen valitsin analyysini analyysiyksiköksi ajatuskokonaisuudet. Valintani etu on se, että sain vapauden luokitella keskenään erilaisia tekstin elementtejä, kuten yksittäisiä virkkeitä ja jopa hieman

pidempiä kappaleita tekstissä. Tämä oli tutkielmani tavoitteen kannalta perustavanlaatuisen tärkeää, sillä tutkimani ilmiön ymmärtäminen kokonaisuudessaan edellytti tällaisen lähestymistavan.

Tekoälyn viimeaikaisen kehityksen myötä tutkimuskohteeni on jatkuvassa muutoksessa. Sen vuoksi ei olekaan mielekästä lähteä liikkeelle ennalta määrättyistä oletuksista, vaan antaa ilmiöiden ja näkökulmien nousta esiin aineistosta itse. Aineistolähtöinen laadullinen sisällönanalyysi tarjoaa joustavan kehyksen tulkita ja kategorisoida haastatteluvastauksia (Tuomi & Sarajarvi 2018, 103), mikä mahdollistaa monipuolisten näkökulmien esiin tuomisen. Se soveltuu erittäin hyvin tilanteisiin, joissa tutkitaan monimutkaisia käsitteitä ja ilmiöitä, joihin myös journalistien eettiset näkemykset tekoälystä lukeutuvat. Menetelmä tarjoaa mahdollisuuden sukeltaa syvemmälle aineistoon ilman ennalta määrättyjä oletuksia, minkä vuoksi kykenin paremmin pureutumaan toimittajien ilmaisemiin kokemuksiin ja mielipiteisiin.

4 ANALYYSI

Tässä luvussa vastaan edellisessä luvussa esiteltyihin tutkimuskysymyksiini. Viittaan neljään haastattelemaani toimittajaan systemaattisesti koodeilla H1, H2, H3 ja H4. Analyysissa kuvaan näiden toimittajien pohdintaa kolmesta eri näkökulmasta. Ensimmäisessä alaluvussa käsitelen sitä, millainen rooli tekoälyllä tulisi näiden toimittajien mielestä journalistisessa työssä olla. Toisessa alaluvussa käsitellään toimittajien näkemyksiä journalistisesta vallasta ja vastuusta tekoälyjournalismissa. Kolmannessa alaluvussa paneudun vielä läpinäkyvyyden rooliin tekoälyjournalismissa eli siihen, miten tekoälyn käytöstä voitaisiin toimittajien mielestä viestiä yleisöille.

4.1 Hyöty ja eettisyys: Tekoälyn rooli journalismissa

Toimittajat näkivät, että tekoälyn käytöstä tulisi olla hyötyä journalismille. Kun käyttötarkoituksen koettiin helpottavan toimituksen arkea, siihen oli helpompi suhtautua mahdollisuutena ja sitä kohtaan oltiin vähemmän kriittisiä. Hyödyllisenä nähtiin esimerkiksi työprosessin nopeuttaminen tai työmäärän vähentäminen. Toisaalta jopa silloin, kun hyödyllistä näkökulmaa oli toimittajien mielestä vaikea löytää, käyttötarkoitusta harvoin hylättiin vain sen takia. Toimittajien oli kuitenkin vaikeampi nähdä itseään omaksumassa tällaisia käyttötarkoituksia osaksi päivittäistä työtään.

H2: Tässähän on oikeasti nähtävissä oleva ja käytettävissä oleva työnkulku. Mehän halutaan käyttää tekoälyä sellaisella tavalla, että se säästää työaikaa.

H1: Ei kuulosta työtä helpottavalta ominaisuudeltaan siihen nähden, että millaisia tekstinsyöttöohjelmat tällä hetkellä on. Mutta todennäköisesti, jos ne

olisi tosi hyviä, niin ehkä sitten voisi käyttää. Tällä hetkellä tuntuu, että kirjoittaa nopeammin kuin hyväksyy jotain [tekoälyn ehdotuksia].

Toimittajat suhtautuivat tekoälyn erilaisten käyttötapojen kokeilemiseen. Toimittajat kuvasivat suhtautumistaan tekoölyyn uteliaaksi, mutta varovaiseksi. Haastatteluissa toistui kuvaus tekoölystä uutena työkaluna, jonka kokeilemisen ei välttämättä aina tarvitse olla erityisen määrätietoista. Koska tekoölyä ei ole hyödynnetty toimituksen arjessa vielä kovinkaan pitkään, erilaisten tapojen kokeileminen nähtiin hyvänä tapana tutustua työkaluun. Tekoälyn antamien ideoiden, tuotosten ja ratkaisujen ei siis tarvinnut päätyä lopulliseen juttuun, vaikka sen hyödyntämistä kokeilisikin.

Jos tekoälyn nähtiin esimerkissä olevan toimittajan apuna sellaisessa roolissa, jota jo nyt tekee kone tai toinen ihminen, käyttötarkoitukseen suhtauduttiin pääosin myönteisesti. Tämä koski kuitenkin vain tapauksia, joissa kyseistä työtä tehnyttä ihmistä ei lopullisessa jutussa kreditoidaisi. Erityisesti tekoälyn hyödyntämiseen ideoinnissa suhtauduttiin varsin avoimesti. Ideointi nousi pohdinnoissa positiivisessa valossa erityisesti siksi, että se nähtiin pääasiassa kevyenä ja helposti lähestyttävänä tapana hyödyntää tekoölyä.

H1: Sitä [tekoälyn tuottamaa ideaa] käytettäisiin vaan vähän niin kuin polttoaineena tai tämmöisenä sytykkeenä.

H4: Enemmän semmoista uteliaisuutta, että mitähän se nyt sanoisi se tekoöly tähän asiaan. Välillä katsoo sitä vastausta silleen, että joo, tästä voi jatkaa. Tai sitten katsoo vähän silleen, että voi ei, tämä nyt ei kyllä ihan tuota toiminutkaan.

H3 ei kuitenkaan nähnyt tekoölyä hyödyllisenä ideointivälineenä, jos toimittajalla itsellään ei ole minkäänlaista visiota uutisaiheesta. Hänestä tekoöly soveltui kuitenkin idean jatkojalostamiseen.

H3: Ymmärrän, että sitten jos mulla olisi joku ajatus, niin ehkä voisin pyytää sitten vasta-argumentteja tai jotain tällaista. Jos mennään ihan otsikkotasolla ja kysytään siltä tekoölyltä, niin sehän on aika sama, kun surfailisi nettejä tai jotain juttelisi, kysyisi kollegalta.

Osa esimerkkitapauksissa esitellyistä mahdollisista tekoälyn käyttötavoista sai kannatusta toimittajilta myös siksi, että kyseinen asia koettiin ikäväksi, tylsäksi tai hankalaksi osaksi journalistista työprosessia. Tylsinä juttutyypeinä pidettiin myös esimerkiksi tulos-, sää- ja tiedotejournalismia. Yksittäisenä erityisen hankalana asiana pidettiin otsikointia, ja toimittajat olivatkin valmiita ottamaan siihen lisäapua tekoälyltä. Tätä perustettiin myös sillä, että toimittajat eivät nykyäänkään aina keksi omien juttujensa otsikkoja.

H3: Mä toivon, että se [tekoäly] vie sellaisia tylsiä juttuja pois toimittajilta. -- Mitä tavallaan tehdään, koska niille on jonkunäköinen yleisö, mutta kukaan ei sinänsä halua tehdä.

H4: Ymmärrän, että tekoälyn tehtäväksi annetaan jotenkin puuduttavaa ja kaavamaista hommaa. Josta tosiaan se työntekijäkin haluaa eroon ja joka herättää semmoisia ajatuksia, että tämä homma on niin tylsää.

Tekoälyn tuottaman tai keräämän tiedon näkökulmasta toimittajilla oli erilaisia näkemyksiä siitä, olisiko tekoälyn hyödyntämisestä aidosti jotain apua. Tähän liittyi kiinteästi toimittajien pohdinta ja näkemys siitä, kuinka työläänä tekoälyn työn varmentamista pidettiin.

H4: Vähän herää sellainen epäily, että onko sen sitten kuitenkaan oikein tehty. Eli toimittaja pitäisikö sitten tarkistaa se kuitenkin vielä jostain. -- Onko se sitten tuplatyötä kuitenkin?

H2: Se olisi säästänyt sen porukan, joka lopulta hyväksyy sen tekoälyn työnjäljen, työaika muuhun johdolliseen ja inhimillistä kapasiteettia vaativaan työhön. Jolloin kone olisi auttanut ja ihminen olisi verifioinut.

Toimittajat pohtivat hyödyllisyyttä niin yleisöjen kuin toimittajien itsensä näkökulmasta. Haastateltavat kokivat näiden lähestymiskulmien olevan tietyllä tapaa ristiriidassa keskenään. Yleisöillä nähtiin olevan oikeus parhaaseen mahdolliseen journalismiin, mutta toisaalta toimittajien työn piti säilyä tekijöiden näkökulmasta mielekkäänä. H4 näki mahdollisena, että tekoäly voi välillä kyetä palvelemaan yleisöä jopa ihmisjournalistia paremmin.

H4: Tämä on hankala kysymys kyllä, että mikä nyt tosiaan on sen lukijankin kannalta paras. Että tuottaako tekoäly jossain tapauksessa tosiaan tavallaan parempaa tekstiä kuin ihminen.

Toimittajat suhtautuivat hyvin esimerkiksi tekoälyn tuottamiin uutisjuttujen selkokielisiin verisoihin, sillä ne eivät poistaneet toimittajalta journalistista työtä ja toisaalta lisäsivät yleisöille merkityksellisen sisällön määrää. Osa muista käyttötarkoituksista nähtiin kuitenkin toimittajan roolin minimoivina. Tämä herätti haastateltavissa pohdintaa siitä, kuinka paljon omasta työstä olisi valmis antamaan tekoälyn tehtäväksi. Monet toimittajista perustelivat tiettyjen asioiden olevan vähemmän hyväksyttäviä, sillä ne olivat heidän mielestään oleellinen osa toimittajuutta. H3 myös korosti sitä, että piti tällaisia ratkaisuja pääosin huonona journalismina.

H1: Jostain syystä vierastan tätä enemmän. Ehkä se johtuu siitä, että se vaikuttaa sellaiselle laiskalle ratkaisulle, että ei viitsi kirjoittaa kunnolla. Laittaa vaan jotain ja sitten laittaa sen koneen tekemään. Miksi sitä ei sitten kerralla kirjoita kunnolla.

H3: Sitten se on tekoälyn tekemä. Ei ehkä kovin hyvää journalismia. En ehkä tuollaista mielellään näkisi.

Se, mikä koettiin oleelliseksi osaksi toimittajuutta, kuitenkin vaihteli. Osa haastateltavista koki kirjoittamisen olevan oleellinen osa toimittajuutta, minkä vuoksi toimittajien pitäisi itse kirjoittaa juttunsa ilman tekoälyä. Tietyissä erimerkkitapauksia tätä näkemystä kuitenkin myös haastettiin, sillä osa haastateltavista piti kirjoittamista verrattain pienenä osana toimittajan työtä, jos toimittaja on kuitenkin itse vastuussa muun muassa haastattelemisesta ja näkökulman rajaamisesta. Kaiken kaikkiaan toimittajat näkivät tekoälyn osana journalismin tulevaisuutta, halusi yksittäinen toimittaja sitä työssään hyödyntää tai ei.

H4: Toisaalta vähän semmoinen olo, että kehitys menee näin. Tai ilmeisesti sen halutaan näin menevän. Parempi vaan yrittää nyt pysyä siinä mukana.

4.2 Journalistinen valta ja vastuu tekoälyjournalismissa

Kaikki haastateltavat pitivät journalistisen vallan säilyttämistä toimituksessa tärkeänä osana tekoälyn hyödyntämisen eettisyyttä. Tässä yhteydessä haastateltavat nostivat esille tekoälyn työn tarkastamisen, jonka tärkeyttä perusteltiin kahdella eri tavalla. Yksi liittyi toimittajien vastuuseen journalistisen sisällön totuudenmukaisuudesta ja toinen journalistisen päätösvalan säilyttämiseen toimituksessa. Molemmat näkökulmat nousivat esiin kaikissa haastatteluissa.

Toimittajat näkivät olevansa vastuussa yleisöilleen tuotetun journalistisen sisällön totuudenmukaisuudesta. Totuudenmukaisuudesta varmistumista pidettiin tärkeänä ja toimittajien mielestä oikeastaan kaikkeen tekoälyn tekemään piti suhtautua varauksella. Kaikki piti tarkistaa ja varmentaa. H3 totesi, että tekoälyn tuotosten tarkistamisessa saattaa joutua olemaan jopa tarkempi kuin ihmisen, sillä tekoölyyn ei vielä voi täysin luottaa.

H3: Me varmaan sallitaan tekoälyltä paljon vähemmän virheitä, mitä me sallitaan ihmisiltä. Vähän kuin jossain itseohjautuvissa autoissa. Ihmisiä kuolee liikenteessä satoja, mutta jos kuolee yksi robottiautolla ajanut, niin se on isompi juttu. -- Kyllä luulen, että todella pitkään ihmisten pitää vielä käydä läpi niitä ja siinä on syytäkin. Etenkin nyt näin alussa, koska ne ei ole luotettavia.

Journalistisen vastuun näkökulmasta toimittajat korostivat, että eettisempiä käytötapoja ovat ne, joissa mahdolliset virheet voidaan helposti tunnistaa ja korjata. Tämä harkinta korostui erityisesti journalististen tekstien käänнос- ja muokkaustehtävien kohdalla. Esimerkiksi kielen taitamisella oli merkitys siinä, kuinka eettisenä tekoälyn kääntämän materiaalin hyödyntäminen nähtiin.

H4: Kyllä mun mielestä pitäisi olla silleen, että ihminen taas pystyisi tsekkaamaan, että kaikki faktat on kohdillaan ja näin. Eli vaatisi vahvan kielitaidon sitten, jos tämmöistä lähtisi tekemään.

Toisaalta tarkastamista tai tekoälyn työn hyväksymistä pidettiin myös tapana säilyttää päätösvalta toimituksissa. Näissä vastauksissa korostui ajatus siitä, että vaikka tekoäly tuottaisi täysin luotettavaa sisältöä, ei mitään tekoälyn tuottamaa sisältöä voisi julkaista täysin ilman ihmistoimittajan hyväksyntää.

H2: Toimittajalla pitäisi olla se päätösvalta. Ehdottomasti, vaikka se tekoäly ehdottaisi juuri oikeita asioita, niin silti täytyy ihmisen todentaa.

H1: Sillä ehdolla, että se [toimittaja] nyt kuitenkin katsoo, mitä se tekoäly tekisi jutulle, ennen kun se julkaisee sen. Eli toimittajalla pitäisi olla valta kuitenkin päättää.

Tärkeä osa tekoälyn hyödyntämistä journalistisen vallan hyödyntämisessä oli toimittajien kokemus siitä, että he voivat seistä toimintatapojensa takana. Toisin sanoen toimittajat eivät halunneet käyttää tekoälyä sellaisilla tavoilla, joiden lopputuloksista he eivät kokeneet voivansa kantaa vastuuta. Tämä kokemus liittyi kiinteästi myös toimittajien näkemykseen siitä, mitä toimittajuus itseasiassa on.

H1: Kuitenkin itse haluaisi, että pystyy seisomaan sen takana, että mitä tekee.

H2: Jos se toimittaja niin sanotusti mitään tajuaa, niin se ei anna sen tekoälyn päättää sitä, vaan itse katsoo, että onko ne järkeviä ne muokkaustehotukset.

H3: En halua [tekoälyn työstä] kehuja, koska en ole niitä ansainnut. Tai jos siitä tulee haukkuja, niin ne ei ole mun, koska mä en ole niitä tehnyt.

Erityisesti H2 korosti vastauksissaan toimittajan oman journalistisen työn merkitystä juttuprosesseissa. Hänen mukaansa journalistisen vallan säilyttämiseksi tekoälyn tulisi toimia nimenomaan toimittajaa avustavassa, ei korvaavassa roolissa.

H2: Sitten siinä tullaan siihen, että jos vaikka itse tekisin tolleen, niin sehän on taas kokonaan mun journalistista työtä, että mitä minä niistä aiheista teen. En luovuttaisi tekoälylle minkäänlaista journalistista valtaa, tai antaisi sen toimia journalistisesti tai niin, että se vaikuttaisi mun journalismiin.

H2: Korostaisin sitä, että sitten journalistinen työ siihen tekoälyltä saatuun näkökulmaan on minun tekemäni. -- Koska eettinen itsesäätelykin kieltää luottamasta päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle. Niin silloinhan senkin puolesta pitäisi toimia näin ja myös omat ammattietiikan puolesta.

Tapauksissa, joissa toimittaja ei kokenut voivansa ottaa vastuuta tekoölyn tuotoksesta, vastuuta ei kuitenkaan haluttu siirtää suoraan tekoöllylle. Tämä näkemys liittyi pääosin sellaisiin tilanteisiin, joissa toimittajat näkivät tekoölyn roolin yleisölle päätyvässä tuotoksessa suurena. Tällaisia tilanteita olivat esimerkiksi sellaiset, joissa tekoöly tuotti tai editoi journalistista tekstiä.

Haastateltavat ehdottivat, että mediayhtiön tai toimituksen pitäisi ottaa vastuu tekoölyn käytöstä, mikäli toimittaja ei yksin kokisi pystyvänsä seisomaan tuotoksen takana. Toimittajien mielestä esimerkiksi kokonaan tekoölyn luomia journalistisia tuotoksia, esimerkiksi käännöksiä tai tekoölyn itse litteraateista luomia uutisjuttuja, ei voitaisi tehdä ilman toimituksen linjausta. Näihin toimintatapoihin suhtauduttiin ylipäättäen melko nihkeästi. Tällaisissa tapauksissa toimittajat ehdottivat myös, että tekoölyn toimintaa pitäisi olla todentamassa enemmän kuin yksi ihmistoimittaja.

H1: Jälleen kerran sen pitäisi tulla jostain toimituksen johdolta, että meillä tehdään näitä juttuja näin. Että te teette haastattelut ja kone tekee niistä nämä versiot. Kyllähän niitä sitten tekisin. Mutta en mä sitä itse päättäisi. -- Se vaatisi sitten kyllä sen linjauksen sieltä ylempää.

Haastateltavat toivat vastauksissaan esille kokevansa tekoölyyn liittyvien ohjeistusten olevan tärkeitä monestakin syystä. Toimittajat painottivat, että tekoölyn käytön pitäisi olla linjassa mediatalojen arvojen ja toimittajien eettisten ohjeiden kanssa.

H2: Ja tosi tärkeätähän on se, että nyt kun ne ohjeet on tehty, sitä ylintä johtoa myöten on joutunut miettimään sitä, että mitä se tekoöly on. Eikä pelkästään semmoisia ylätasoa juttuja. -- Sitten meilläkin on jotain, mihin tukeutua. Ja ymmärrys siitä, että myös johtoryhmä on tajunnut sen, että tekoöly on jo osa arkea. Eikä mitään tulevaisuutta.

4.3 Läpinäkyvyys: Miten tekoölystä tulisi viestiä yleisöille?

Tekoölyn hyödyntämisen kuvaaminen läpinäkyvästi yleisöille nähtiin tärkeänä monestakin syystä. Toimittajat esimerkiksi pitivät läpinäkyvyyttä tärkeänä tapana normalisoida tekoölyn

käyttöä uutistyoissa. Toimittajat uskoivat, että jossain kohtaa tekoälyn käyttö saattaisi olla niin arkipäiväistä, että maininnat saattaisivat olla vain väliaikainen ratkaisu.

Tällöin läpinäkyvyyden hyötynä nähtiin myös se, että yleisöillä ajateltiin olevan mahdollisuus arvioida lähteen luotettavuutta. Lisäksi läpinäkyvyyden koettiin voivan vähentää tekoälyn liittyvää epäluottamusta, kun mediat toisivat tekoälyn käytön avoimesti esille.

H2: Kyllä minä ehkä yleisestikin laittaisin mieluummin, herkemmin sen, että tekoälyä on käytetty, kuin että jättäisin sen pois. Olen sitä mieltä, että sen tulisi näkyä. Silloin siitä tulisi arkinen osa ja ihmiset ajattelisivat, että se on ihan ok, että sitä käytetään, kun nämä kertookin sen.

H3: Ei varmaan mitään menettäkään sillä, että aluksi ilmoitetaan. Sitten viiden vuoden päästä ei. Laskevalla trendillä. Luulen, että kaikessa. En usko, että me edes viiden vuoden päästä sinänsä puhutaan tekoälystä, vaan sitten sillä on eri spesifejä käyttötarkoituksia tai nimiä käyttötarkoituksista.

H4: Tulee sellainen olo, että kasvaa sellaisia sukupolvia, joille se on itsestänselvyyys. -- Aikaisemmat kehityskulut, että tämän jutun teossa käytettiin internetiä, niin vähän samalla tavalla.

Läpinäkyvyydestä ei siis nähty olevan mitään haittaakaan, jos tekoälyn käytön selittäminen onnistui yksinkertaisesti. Selitysten muotoileminen nähtiin kuitenkin hankalana, sillä epäonnistunut selitys saattaisi herättää yleisössä vielä aiempaa enemmän epäluuloisuutta tekoälyn hyödyntämistä kohtaan.

H1: En tiedä olisiko se outoa, jos ne olisi muuten juttuja, joihin ei millään lailla liity tekoäly. Ja sitten siellä onkin, että "otsikon keksi tekoäly" loppukaneettina. -- Ehkä jättäisin sen [tekoälyn roolin kertomisen] pois.

H2: Se onkin vähän hankalaa, että miten sen kertoisi siinä [jutussa]. Jos tavalliselle ihmiselle kirjoittaa mediaan auki, että tekstin editoinnissa on käytetty apuna tekoälyä, niin se ei sanoo sille ihmiselle mitään. Se herättää vaan enemmän epäilyksiä.

H4: Ehkä ne olisi sitten aika yleispäteviä muotoiluja. Jotenkin, että jutun teossa on hyödynnetty tekoälyä. Mutta senkin voi ymmärtää niin monella tavalla.

Tekoälyn käytön normalisoinnin ohella läpinäkyvyydellä koettiin olevan toimintaa selittävä rooli. Tällä toimittajat viittasivat siihen, että kertomalla tekoälyn käytöstä yksityiskohtaisesti yleisöillä olisi mahdollisuus ymmärtää, miksi juttuprosessissa on tekoälyä hyödynnetty. Tässä yhteydessä toimittajat painottivat sitä, että tekoälyn käytöstä tulisi olla jotain hyötyä, jotta lukijat ymmärtäisivät, että toimittajat eivät käytä tekoälyä vain hovin vuoksi.

H2: Silloin siinä jutussa on tekoälyn nimi. -- Silloin siinä täytyy selittää lukijalle auki, että minkä takia on valittu, että tekoäly voi tehdä journalistisen sisällön, jossa sen nimi on, joka julkaistaan sitten sen median nimissä. Eli hyvin selkeästi kerrottava sen lukijan päättelyn tueksi.

Esimerkitapauksissa esiteltyä tekoälyn käyttöä vertailtiin myös nykyisiin toimintamalleihin. Toimittajat pohtivat esimerkiksi sitä, että mikäli ihmistä ei vastaavalla tavalla juttuprosessiin osallistumisesta jutussa kreditoidaisi, pitääkö konettakaan. Toisaalta H3 ja H4 pohtivat vastauksissaan, että läpinäkyvyys on arvo jo itsessään. Näin ollen tekoälyn roolin kertominen saattaisi olla hyödyllistä, vaikka ihmistä ei tästä asiasta kreditoidaisikaan.

H3: Ei meilläkään mitään toimituspäällikköitä tai ketään merkitä juttuun, vaikka ne on sanonut, että nosta tämä eteen ja korjannut kielioppivirheitä. -- Mutta koska kun kyseessä on tekoäly, niin varmaan just sama kuin aiemmin. Ensin kerrotaan, että tässä jutun editoinnissa on käytetty tekoälyä, mutta toikin varmaan on semmoinen asia, mistä tulisi arkipäivää jossain vaiheessa.

H4: Jos ajattelee nyt ihan ihmistenkin tekemiin juttuihin, niin hieman yleistäen kaikkia juttuja editoidaan. -- Kun ajatellaan sitä massaa, niin ei siellä nyt kovin usein sitten editoijan nimeä näy. -- Läpinäkyvyyden kannalta kyllä, mutta toisaalta samantyyppistä työtä tekee myös ihmiset, ja sitä ei kerrota.

Kaikki toimittajat näkivät tekoälyn roolin suuruuden juttuprosessissa yhtenä keskeisimpänä tekijänä läpinäkyvyyttä määritettäessä. Mitä suurempana tai merkityksellisempänä tekoälyn rooli nähtiin, sitä selkeämmin tai suuremmin sen käytöstä oli toimittajien mielestä syytä

yleisöille viestiä. Toisaalta jos tekoälyn rooli nähtiin kovin pienenä, esimerkiksi osana taustatyötä, tekoälyn käyttöä ei välttämättä olisi tarpeellista jutussa selittää auki. Mikäli tekoälyn roolia voitaisiin kuitenkin verrata toimittajan rooliin, tekoäly saatettaisiin toisaalta laittaa jopa jutun tekijäksi, joko yksin tai toimittajan nimen kanssa.

H2: Jos siihen ei ole lisää tiedonhankintaa tehty, niin kyllä siihen silloin menisi tekoälyn nimi ja on kerrottava se, että tehty tiedotteen pohjalta.

H3: Silleen, että tämän talon rakentamisessa käytettiin vasaraa. Ehkä joskus on syytä mainita, jos se vasara on jotenkin tosi merkittävässä osassa, mutta muuten se on vaan yksi työkalu.

Osassa esimerkkitapauksista haastateltavat kokivat toimittajan roolin kuitenkin niin pieneksi, että tämän nimi pitäisi jättää kertomatta. Oma nimeä ei välttämättä haluttu käyttää, jos tekoälyn rooli nähtiin niin suurena, että toimittaja ei kokenut voivansa seistä jutun takana. Tekoälyn työn laittaminen omiin nimiin ei siis vaikuttanut haastateltavista hyvältä toimintamallilta.

H3: On semmoista ammattiyhpeyttä, oman brändin rakentamista. Haluan, että jos mun nimi on, niin mä olen siihen tehnyt jotain.

H1 painotti toimittajan nimen olevan kuitenkin yksi vastuun ottamisen muoto, minkä vuoksi nimen pois jättämiselle tulisi olla painavat perusteet. Lisäksi H4 toi esille mahdollisuuden, että toimittajan nimen pois jättäminen voisi herättää yleisöissä epäluottamusta

H1: Ajattelen ehkä niin päin, että sitten jos siihen ei panna nimeä, niin eihän se tekoäly ole sitä kokonaan tehnyt. Tai toivon, että kukaan ei suoraan niitä, olisi vaan kopsaillut siitä niitä [tekoälyn] vastauksia. Ja vaikka olisikin, niin se toimittajan tekee ne valinnat, mitkä kohdat sieltä laittaa [juttuun]. Silloin siinä on hyvä olla [toimittajan] nimi. Niin tiedetään sitten, kehen olla yhteydessä.

H4: Jos siinä ei ole kenenkään ihmisen nimeä, niin sitten lukijana tulisi ehkä vähän sellainen olo, että mistähän tässä nyt oli kyse.

Toisaalta H1 toi esiin, että tekoälyn roolin kertominen läpinäkyvästi tai jutun laittaminen tekoälyn nimiin voidaan nähdä tapana siirtää vastuu mahdollisista virheistä tekoälyn kontolle. Näissä tapauksissa H1 korosti kuitenkin ihmisen mahdollisuutta ja vastuuta huomata kyseiset virheet ja korjata ne.

H1: Ehkä olisi hyvä tekoäly silti mainita. Se antaa tavallaan vapautuksen siitä vastuusta, että jos siellä onkin joku moka, niin voidaan sanoa, että se tuli teknisessä käsittelyssä. Jos sen olisi tehnyt ihminen, sanoisin, että se on inhimillinen virhe.

Yhteenvetona voidaankin todeta, että tekoälyn hyödyntämisen läpinäkyvyyttä tulisi toimittajien mielestä pohtia useasta eri näkökulmasta. Vaikka läpinäkyvyyttä voidaan pitää jo pelkästään normalisoinnin kannalta tarpeellisena, tekoälyn hyödyntämisestä viestimisen pitäisi olla yhdenmukaista ja selkeää, jotta tekoälyn hyödyntäminen uutistyyössä ei vaikuttaisi negatiivisesti yleisöjen näkemykseen journalismista.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä tutkielmassa selvitettiin toimittajien suhtautumista tekoölyyn journalismissa. Käsittelin toimittajien näkökulmasta tekoölyn roolia journalistisessa työssä, journalistista valtaa ja vastuuta tekoölyjournalismissa sekä läpinäkyvyyden roolia tekoölyjournalismissa. Tulosten mukaan toimittajien näkemykset tekoölyn hyödyntämisestä ovat vaihtelevia, mutta niihin liittyy myös tiettyjä yhtäläisyyksiä. Haastattelemi toimittajat korostivat journalistien vastuuta yleisöille ja näkivät tekoölyn saapuvan uutishuonoisiin pikemminkin toimittajia avustavassa kuin heidät syrjäyttävässä roolissa. Toimittajien näkemykset olivatkin pääosin linjassa Ogbeborin ja Carterin (2021) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan toimittajat suhtautuvat tekoölyn hyödyntämiseen melko avoimesti.

Toisaalta tätä tutkielmaa varten haastatellut toimittajat ilmaisivat suhtautuvansa myös epäileväistä tai ainakin varovaisesti tekoölyn hyödyntämiseen journalismin kontekstissa. Samankaltaisia tuloksia toimittajien suhtautumisesta ovat raportoineet myös Thurman ja kollegat (2017) sekä van der Kaa ja Kraemer (2014). Tässä tutkielmassa toimittajien epäluottamus liittyi kuitenkin erityisesti tekoölyn tuottaman sisällön faktojen tarkastamiseen, kun taas esimerkiksi Thurmanin ja kollegoiden (2017) tutkimuksessa epäilyksiä herätti tekoölyn kyky ymmärtää monimutkaisia kokonaisuuksia ja ilmiöitä.

Kyseisessä tutkimuksessa (Thurman ym. 2017) ilmeni myös, että toimittajat uskovat tekoölyn olevan tulevaisuudessa yhä suuremmassa roolissa uutistyydyssä. Myös tätä tutkielmaa varten haastatellut toimittajat ilmaisivat uskovansa tekoölyn olevan mediakentän tulevaisuutta. On kuitenkin huomattava, että toisin kuin Linden (2017) tutkimuksessa todettiin, toimittajat eivät tässä tutkielmassa ilmaisseet pelkäävänsä muutoksen vievän heidän työtään. He kuitenkin

korostivat sitä, että tekoälyn roolin tulisi olla journalismissa nimenomaan toimittajia avustava tai nykyisen sisällön määrää lisäävä, ei päällekkäinen nykyisen toimittajan ammatin kanssa. Toisin sanoen haastateltavat painottivat sitä, että toimittajuuteen tiiviisti liittyvien työtehtävien tulisi jatkossakin olla osa ihmistoimittajien työtä.

Tässä tutkielmassa toimittajat nostivat esille useita läpinäkyvyyteen liittyviä huomioita. Haastateltavat kertoivat näkemyksensä muun muassa toimittajan nimeen liittyvästä vastuusta ja siitä, etteivät haluaisi laittaa tekoälyn työtä omiin nimiinsä. Toisaalta tekoälyn nostaminen jutun tekijäksi nähtiin mahdollisena, vaikkakin pelkästään siinä tapauksessa, että mediatalo on kyseisenlaisesta tekoälyn käytöstä selkeästi linjannut. He nostivat esille myös tähän käytäntöön liittyviä epäkohtia, jotka saattaisivat vaikuttaa muun muassa journalismin luotettavuuteen. Pääasiassa toimittajat näkivät läpinäkyvyyden kuitenkin tekoälyn käytön normalisoinnin välineenä ja tärkeänä journalistisena arvona. Toisaalta käytännössä tekoälyn hyödyntämisestä viestiminen yleisöille nähtiin vaikeana. Saman suuntaisia tuloksia saivat myös Diakopoulos ja Koliska (2017), joiden mukaan haasteena on tarjota yleisöille sekä kattavaa että yleistajuisesti ymmärrettävää tietoa tekoälyn hyödyntämisestä juttuprosessissa.

On tärkeää huomioida, että tämän tutkielman tavoitteena ei ollut tuottaa yleistettävää tietoa, vaan tarjota uusia näkemyksiä siihen, miten toimittajat suhtautuvat tekoälyyn uutistyössä. Tästä näkökulmasta tutkielmaa voidaan pitää onnistuneena, sillä haastatteluissa toimittajat pääsivät kertomaan näkemyksiään erilaisista tekoälyn käytön esimerkkitapauksista. Tutkielmani asetelmaa voidaan pitää varsin onnistuneena, sillä esimerkkitapaukset innoittivat toimittajia myös vertailemaan erilaisia tekoälyn käyttömahdollisuuksia ja pohtimaan niiden mahdollisia eettisiä ongelmakohtia. Toisaalta esimerkkitapaukset rajasivat osan mahdollisista tekoälyn käyttökohteista tutkielman ulkopuolelle. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että tutkielmani käsitteli vain kirjoittavan toimittajan näkökulmasta relevantteja tekoälyn käyttökohteita. Lisäksi toimittajilla oli haastattelun lopussa mahdollisuus kertoa, mikäli he kokivat, että jokin tekoälyn mahdollinen käyttökohde oli heistä jäänyt huomiotta.

Koska tässä tutkielmassa käsiteltiin vain tekstisisältöihin liittyviä näkemyksiä, olisi jatkossa mielenkiintoista selvittää myös toimittajien tekoälyn tuottamaan kuvasisältöön liittyviä kokemuksia ja näkemyksiä uutistyön kontekstissa. Toisaalta samankaltainen tutkimus olisi mielenkiintoista toistaa myös varsin vastaavanlaisena muutaman vuoden kuluttua, jos tai kun tekoäly on ottanut selkeämmän roolin uutistoimituksissa. Tällöin tulokset saattaisivat varsin erilaisia ja niiden vertailu tämän syksyn tuloksiin mielenkiintoista. Yksi jatkotutkimusaihe

voisi olla myös toimitusten tekoölyyn liittyvät linajukset ja niiden suhde toimittajien näkemyksiin tekoölyn hyödyntämisestä. Voidaan myös ajatella, että koska tässä tutkimuksessa haastateltiin nimenomaan Ylen toimittajia, voisivat vastaukset olla erilaisia, jos haastateltavana olisi ollut esimerkiksi paikallis- tai maakuntalehden toimittajia, sillä Ylen tekoölyyn kohdistamat resurssit ovat todennäköisesti varsin erilaiset.

Yhteenvetona voidaan todeta, että tekoölyn rooli journalismissa on yhä muuttuva. Tämän tutkimuksen valossa toimittajilla vaikuttaa kuitenkin olevan ajatuksia siitä, miten tekoölyn luomia mahdollisuuksia pitäisi uutistyössä hyödyntää. Toimittajien näkemyksissä toistuivat eettisyyteen ja journalistiseen valtaan liittyvät kysymykset, jotka tulee pitää mielessä, kun tekoölyä uutistyössä hyödynnetään. Tätä voidaan pitää ensisijaisen tärkeänä, mikäli journalismi pyrkii pysymään teknologian kehityksessä mukana kuitenkin säilyttäen asemansa yhteiskunnassa luotettavana tiedonvälittäjänä.

LÄHTEET

- Diakopoulos, N., & Koliska, M. (2017). Algorithmic Transparency in the News Media. *Digital Journalism*, 5(7), 809–828.
<https://doi.org/10.1080/21670811.2016.1208053>
- Dörr, K. (2016). Mapping the field of Algorithmic Journalism. *Digital Journalism*. 4(6), 700–722. <https://doi.org/10.1080/21670811.2015.1096748>
- Dörr, K. N., & Hollnbuchner, K. (2017). Ethical Challenges of Algorithmic Journalism. *Digital journalism*, 5(4), 404-419.
<https://doi.org/10.1080/21670811.2016.1167612>
- Glasser, T., & Ettema, J. (2008). Ethics and Eloquence in Journalism. *Journalism Studies*, 9(4), 512–534. <https://doi.org/10.1080/14616700802114183>
- Graefe, A., Haim, M., Haarmann, B., & Brosius, H.-B. (2018). Readers' perception of computer-generated news: Credibility, expertise, and readability. *Journalism*, 19(5), 595–610. <https://doi.org/10.1177/1464884916641269>
- Hoffmann, C. (2022). Is AI intelligent? An assessment of artificial intelligence, 70 years after Turing. *Technology in society*, 68, 101893.
<https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2022.101893>

- Karlsson, M. (2011). The immediacy of online news, the visibility of journalistic processes and a restructuring of journalistic authority. *Journalism*, 12(3), 279–295.
<https://doi.org/10.1177/1464884910388223>
- Linden, C. (2017). Decades of Automation in the Newsroom: Why are there still so many jobs in journalism? *Digital journalism*, 5(2), 123-140.
<https://doi.org/10.1080/21670811.2016.1160791>
- Marconi, F. (2020). *Newsmakers: Artificial Intelligence and the Future of Journalism*. Columbia University Press.
- Montal, T., & Reich, Z. (2017). I, Robot. You, Journalist. Who is the Author?, *Digital Journalism*, 5(7), 829–849. <https://doi.org/10.1080/21670811.2016.1209083>
- Ogbebor, B., & Carter, C. (2021). Introduction: Innovations, Transitions and Transformations in Digital Journalism: Algorithmic, Symbolic, and New Forms of Journalism. *Digital Journalism*, 9(6), 687–693.
<https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1964854>
- Orr, W., & Davis, J. (2020). Attributions of ethical responsibility by Artificial Intelligence practitioners. *Information, Communication & Society*, 23(5), 719–735.
<https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1713842>
- Paik, S. (2023). Journalism Ethics for the Algorithmic Era. *Digital journalism*, ahead-of-print(ahead-of-print), 1-27. <https://doi.org/10.1080/21670811.2023.2200195>
- Simon, F. (2022) Uneasy Bedfellows: AI in the News, Platform Companies and the Issue of Journalistic Autonomy. *Digital Journalism*, 10(10), 1832–1854,
<https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2063150>
- Thurman, N., Dörr, K., & Kunert, J. (2017). When Reporters Get Hands-on with Robo-Writing. *Digital Journalism*, 5(10), 1240–1259.
<https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1289819>

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.

Kustannusosakeyhtiö Tammi.

van der Kaa, H., & Kraemer, E. (2014). Journalist versus news consumer: ^[L]_{SEP} The perceived credibility of machine written news. In Proceedings of the

Computation+Journalism conference

Vos, T., & Craft, S. (2017). The Discursive Construction of Journalistic Transparency.

Journalism Studies, 18(12), 1505–1522.

<https://doi.org/10.1080/1461670X.2015.1135754>

LIITTEET

Liite 1: Esimerkkitapaukset

1. Toimittaja pyytää tekoälyä listaamaan sosiaalisessa mediassa trendaavia keskustelunaiheita ja käyttää tätä listaa uusien juttujen ideoinnissa.
2. Toimittaja haluaisi kirjoittaa ilmastonmuutoksesta. Hän pyytää tekoälyä keksimään uusia näkökulmia, joista hän voisi jutun kirjoittaa. Toimittaja aloittaa juttuprosessin tekoälyn keksimän näkökulman pohjalta.
3. Toimittaja on tekemässä juttua aiheesta, johon hän ei ole itse aiemmin perehtynyt. Hän pyytää tekoälyä koostamaan aiheen perusteella kymmenen tärkeää käsitettä, joita hän hyödyntää jutun taustatietona.
4. Toimittaja on tekemässä tiedotteen pohjalta juttua aiheesta, johon hän ei ole itse aiemmin perehtynyt. Hän pyytää tekoälyä selittämään tiedotteessa käytettyjä käsitteitä ja hyödyntää vastauksia tiedotteen muuttamisessa yleisemmin ymmärrettävämmäksi.
5. Toimittaja hyödyntää tekoälypohjaista ennakoivaa tekstinsyöttöä jutun kirjoittamiseen.
6. Toimittaja käyttää tekoälypohjaista oikolukuohjelmaa jutun kirjoittamisessa. Tekoäly oikolukee tekstin ja korjaa sen kielioppivirheet. Toimittaja julkaisee jutun.
7. Toimittaja on kirjoittanut uutisjutun. Tekoäly oikolukee jutun ja muokkaa sen rakennetta uutisemmaksi. Toimittaja julkaisee jutun.
8. Toimittaja on kirjoittanut uutisjutun. Tekoäly antaa toimittajalle palautetta uutisen rakenteesta ja kieliasusta, minkä perusteella toimittaja muokkaa uutista ennen julkaisua.

9. Toimittaja syöttää kirjoittamaansa raakatekstiä tekoälyohjelmaan. Tekoäly muokkaa tekstin kieliäsuua ja sanavalintoja yleiskielisemmiksi sekä rakennetta uutismaisemmaksi. Toimittaja julkaisee jutun.
10. Toimittaja kirjoittaa jutun. Tekoäly keksii jutulle otsikon.
11. Toimittaja on kirjoittanut ja julkaissut jutun. Tekoäly tekee jutusta selkokielisen version.
12. Toimittajan haluaa siteerata ulkomaista mediaa. Tekoäly kääntää ulkomaisen jutun. Toimittaja kirjoittaa käännöksen perusteella siteerausjutun.
13. Toimittajan haluaa siteerata ulkomaista mediaa. Tekoäly laatii siteerauksen ja toimittaja julkaisee jutun.
14. Toimittaja tekee laajan haastattelun ja tallentaa haastattelun äänitiedostoksi. Tekoäly litteroi haastattelumateriaalin. Toimittaja käyttää litteraattia juttunsa pohjana.
15. Toimittaja syöttää tekemänsä asiantuntijahaastattelun litteraatin tekoälylle, joka muokkaa litteraatista uutisjutun. Toimittaja julkaisee jutun.
16. Toimittaja on tehnyt useita asiantuntijahaastatteluja. Tekoäly litteroi haastattelut. Toimittaja poimii litteraatista tärkeimmät pointit ja rajaa jutun näkökulman. Tekoäly rakentaa toimittajan valintojen pohjalta uutisjutun.
17. Toimittaja käsittelee tiedotteita. Hän syöttää rakenteeltaan ei-uutismaiset tiedotteet tekoälyn uudelleen jäsenneitäviksi. Tekoäly muokkaa tiedotteista perinteisen uutisen rakenteen mukaisia ja toimittaja julkaisee ne.
18. Toimittaja on tekemässä juttua lukioiden keskiarvorajoista. Tekoäly koostaa eri lukijoita keskiarvorajoja sisältävän taulukon perusteella jutun, jota toimittaja täydentää rehtorien kommentteilla.
19. Toimittaja on tehnyt jutun uusista sähköautojen latauspaikoista. Tekoäly koostaa verkosta löytyvän materiaalin perusteella juttuun tietolaatikon, jossa luetellaan kaupungin uudet latauspaikat.
20. Toimittaja on tekemässä sääjuttua. Tekoäly kerää säätiedot useista eri palveluista ja koostaa niiden perusteella uutisen. Toimittaja julkaisee jutun.

Liite 2: Tekoälyn hyödyntäminen tutkielmassa

Tässä tutkielmassa on hyödynnetty tekoälyä kahdella eri tavalla.

Ensinnäkin hyödynsin tekoälyä haastatteluissa käyttämieni 20 esimerkkitapauksen ideointiin. Tämä tapahtui niin, että pyysin ChatGPT:tä listaamaan erilaisia tapoja, joilla tekoälyä voidaan hyödyntää uutistyyssä. Hyödynsin tätä listausta liitteessä 1 esiteltyjen esimerkkitapausten ideointiin, mutta en hyödyntänyt tekoälyn vastauksia sellaisenaan.

Hyödynsin Chat GPT:tä myös lähdeluettelon aakkostamiseen. Käytännössä siis syötin lähdeluetteloni ChatGPT:lle ja pyysin sitä järjestämään artikkelit aakkosjärjestykseen. Tämän jälkeen tarkistin, että ChatGPT oli tehnyt työn oikein.